

عکس: علی محمدی / ایران

گفت‌وگوی «ایران» با رئیس فراکسیون زنان مجلس پیشگیری از آسیب زنان با تصویب یک لایحه

گفت و گو

سیده نرگس حسینی

پیگیری قانونی حمایت از زنان در برابر سوءرفتارها پس از فراز و نشیب فراوان بالاخره در هفته گذشته به نتیجه رسید. در جلسه علنی یکشنبه ۲۰ فروردین ماه کلیات «لایحه پیشگیری از آسیب‌دیدگی زنان و ارتقای امنیت آنان در برابر سوءرفتار» به تصویب رسید. هنوز ابعاد این لایحه بر همگان روشن نشده است و از همین رو لازم است تمهیدات پیش‌بینی‌شده در آن تشریح شود. همچنین مسیر طولانی این لایحه، قاسم‌پور، رئیس فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی رقتیم تا این مسائل را برای مخاطبان ما شرح دهد. در ادامه این گفت‌وگو را می‌خوانید:

پیگیری قانونی حمایت از زنان در برابر سوءرفتارها پس از فراز و نشیب فراوان بالاخره در هفته گذشته به نتیجه رسید. در جلسه علنی یکشنبه ۲۰ فروردین ماه کلیات «لایحه پیشگیری از آسیب‌دیدگی زنان و ارتقای امنیت آنان در برابر سوءرفتار» به تصویب رسید. هنوز اببعاد این لایحه بر همگان روشن نشده است و از همین رو لازم است تمهیدات پیش‌بینی‌شده در آن تشریح شود. همچنین مسیر طولانی این لایحه، قاسم‌پور، رئیس فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی رقتیم تا این مسائل را برای مخاطبان ما شرح دهد. در ادامه این گفت‌وگو را می‌خوانید:

چون اتفاقی افتاد که موضوع امنیت و کرامت زنان برای نهادهای حاکمیتی مسأله و سرانجام به این لایحه منجر شد؟

مسأله از نشست اندیشه‌های راهبردی در حوزه زنان در دی‌ماه ۱۳۹۰ شروع شد؛ در این نشست رهبر معظم انقلاب مطرح کردند که ما نیازمند قانونگذاری برای تأمین امنیت زنان در خانه و خانواده هستیم. پس‌رو این دغدغه، معاون وقت امور زنان ریاست جمهوری شروع به تدوین یک لایحه کرد. آذرماه سال ۹۱ این نهاد از نسخه اول رونمایی کرد که به کمیسیون‌های دولت مثل کمیسیون اجتماعی رفت. در سال ۹۲ دولت تغییر پیدا کرد و لایحه سبیری را در بیش از یک دهه اخیر گذراند که همه افرادی که درگیر حوزه زنان هستند راجع به آن شنیده‌اند.

مقدم تاریخ این لایحه قابل‌مطالعه است چون این لایحه در دولت دهم در یک تیم کارشناسی از قضات قوه‌قضائیه شروع شد و دولت یازدهم که بر سر کار آمد باید نسبت به این لایحه اهتمام جدی نشان می‌داد. امر کلیت نمی‌کند، پیشنهادهای تشکیل میزان خشونت علیه زنان قانون برای این امر کلیت نمی‌کند، پیشنهادهای تشکیل مرجع ملی خشونت را داد. با همین منطق یازدهم مسکوت‌گذاشت لایحه در دولت دهم اما در دولت دهم هم مسأله رفع سوءرفتارها در مقابل زنان با هم بسیار متفاوت است.

در ادامه این مسیر لایحه در پایان دولت یازدهم با توجه به کفیری بودن آن، برای بررسی مجدد طبق قانون اساسی باید به قوه‌قضائیه فرستاده می‌شد و بیش از یک سال در قوه‌قضائیه ماند تا زمانی که آقای رئیسی، رئیس قوه‌قضائیه شدند و طبق وعده‌هایی که داده بودند حدود ۶ ماه بعد از حضورشان در قوه، در شهریورماه ۹۸ لایحه از قوه‌قضائیه به دولت فرستاده شد. بعد از آن در کمیسیون‌های دولت وقت معطل ماند. با اینکه در تدوین نسخه قوه‌قضائیه کارشناسان دولت وقت هم حضور داشتند اما دولت دوازدهم مجد لایحه را معطل نگاه داشت و به مجلس

عکس: علی محمدی / ایران

گفت‌وگوی «ایران» با رئیس فراکسیون زنان مجلس پیشگیری از آسیب زنان با تصویب یک لایحه

بگیرد؟ وضعیت اجتماعی زنان در مواجهه با سوءرفتار برای تأمین امنیت به چه صورت است؟ درک و تصور زنان در موضوع امنیت چیست؟ ... همه این موارد نیازمند پیمایش است. یک پیمایش در دوره اصلاحات انجام شد و بعد از آن هیچ سوءگیری بسیاری وجود دارد؛ به عنوان نمونه در نتایج آن گفته شده بود ۶۶ درصد از زنان ایرانی خشونت را تجربه می‌کنند در صورتی که در آمار جهانی این سوءرفتار ۲۳ درصد است؛ یعنی دو برابر آمار جهانی! این مسأله به آن معناست که در این پیمایش مواردی به عنوان مصادیق سوءرفتار در نظر گرفته شده که در واقع به عنوان سوءرفتار تعریف نمی‌شود.

چالش بعدی، مداخله در حوزه خانواده است که چگونه این مداخله صورت بگیرد می‌تواند از لحاظ فرهنگی، دینی و اجتماعی مؤثر واقع شود. مسأله بعد در خصوص ظرفیت دستگاه‌ها و نهادهاست. در لایحه یک سری وظایف برای بعضی دستگاه‌ها آورده شده بود. چه اطمینانی وجود داشت که این موارد اجرا شوند؟ طبعاً من به عنوان نماینده مجلس عرض می‌کنم که ما وظیفه داریم پسر اجرایی شدن آن نظارت کنیم ولی دستگاه هم باید در مقابل تکلیف‌ها تاب‌آور باشد.

خود بحث زیست‌بوم‌ها هم اهمیت دارد؛ آیا در استان خوزستان می‌توان همان گونه عمل کرد که در استان تهران هم با معاونت امور زنان وقت نامه‌نگاری داشتیم تا این اسناد را ارسال کنند. وقتی ما این وضعیت مواجه شدیم تصمیم گرفتیم روی آن کار دقیق انجام دهیم. برای بررسی و اصلاح نسخه دولت چند پرسش جدی و مهم داشتیم که باید به آنها پاسخ می‌دادیم؛ به عنوان نمونه اینکه کدام جنس از سوءرفتارها فوریت قانونگذاری دارد؟ بله، در مورد برخی مسائل مانند ازدواج اجباری اجماع وجود دارد؛ هیچ عقل سلیمی و دین و شرع این اجازه را نمی‌دهد. یاد هر خصوص تأمین امنیت زنان در فضای اشتغال همه اتفاق نظر دارند ولی در مورد برخی موارد جای ابهام وجود داشت. سؤال دیگر اینکه کدام وجه از مسأله سوءرفتار باید مورد قانونگذاری قرار

شما در این مجلس چه کاری برای رفع این

اجتماعی

کیفری و قضایی نباشد و به عنوان نمونه مشکل اقتصادی در خانواده وجود داشته باشد یا آسیب اجتماعی مثل اعتیاد در خانواده باشد و در واقع اینجا باید خانواده مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به همه این موارد به جای این ستاد، یک پنجره واحد تعریف شد که محل آن در شورای اجتماعی کشور است. اکنون ورودی‌های مختلفی برای اطلاع از آسیب‌دیدگی وجود دارد. زن ممکن است در صورت بروز آسیب به بیمارستان، کلانتری، دفاتر امور زنان و خانواده قوه‌قضائیه، دادگاه و... مراجعه کند. این پنجره واحد کمک می‌کند که هرکسی به هر کدام از این ورودی‌ها مراجعه کرد بتوانیم با فوریت سیستم مدد‌رسانی و قضایی را یکپارچه کنیم و روند پیگیری وضعیت این فرد مورد سوءرفتار قرارگرفته را رصد کنیم.

در بخش کیفری برخی موضوع‌ها وارد شد؛ از جمله سنت غلط خون‌بیس یا ازدواج اجباری و...؛ نوآوری‌های حقوقی و قضایی دیگری نیز در لایحه وجود دارد؛ مانند جرم‌انگاری ارسال بدون رضایت پیام، تصویر، نماد یا محتوای مستهجن و مبتذل به زنان، جرم‌انگاری درخواست یا پیشنهاد رابطه نامشروع با زن و تشدید مجازات این جرم در محیط‌های کاری و... مواردی را هم تقویت کردیم؛ مثل قتل فرزند توسط پدر و... مفاهیم را هم دقیق‌تر کردیم. یکی از مسائل حوزه زنان، آیین دادرسی است که هر چقدر در فرایند قضایی، آیین دادرسی را تقویت کنیم، مؤثر است. ما تلاش کردیم این بخش را بهبود ببخشیم. جلسه‌هایی برگزار و مسائل بررسی شد؛ یکی به عنوان نمونه خانم‌ها در مرحله اول به خاطر اتهامی که به سمت‌شان روانه می‌شود از شکایت‌کردن ابا دارند. اینجا نیازمند یک قانون هستیم که اگر مردی همسر خود را آزار جدی می‌دهد یا آقایی اگر در فضای کاری به خانمی سوءرفتار داشته، این را در نظر داشته باشد که باید به قانون پاسخگو باشد و این قانون بازدارنده است. البته نه‌چون اجرا قابل تأمل است و در این زمینه امیدواریم با اهمتامی که دولت قوه‌قضائیه دارند، به بهترین نحو اجرا شود. به طور مشخص امیدواریم دفاتر زنان و خانواده قوه‌قضائیه که در این لایحه جایگاه جدی دارند، بتوانند این نقش را به خوبی ایفا کنند و این‌خ‌لاها را به صورت تخصصی پر کنند. همچنین شورای عالی پیشگیری قوه‌قضائیه بتواند یک رصد دقیق انجام دهد.

ما در هر حوزه‌ای بخواهیم فعالیت کنیم، اولین مشکل عدم اجماع نظری است. امیدوارم ما هم یک زمان به اجماع برسیم و قانونی مطرح بشود که حتی صد سال بعد هم از آن به بهترین نحو استفاده کنند. البته جایگاه این اجماع در مجلس نیست بلکه این اجماع باید در میان کنشگران این حوزه اتفاق بیفتد. بنابراین قانونگذار باید قانون را به میزبند‌های اندیشه‌ورزی و فکری ببرد. خلاصه‌گردد که در بررسی این لایحه هم گفت‌وگوهاست.

برای بردن خان‌گفت‌وگوو شکل‌گیری

اجماع در خصوص لایحه چه کرده‌اید؟

ما در بحث لایحه، کارشناسان و دستگاه‌ها را خیلی خوب درگیر کردیم؛ که به عنوان نمونه با قضات مناطقی که در آنها سوءرفتار بیشتری نسبت به زنان وجود داشت و همچنین با مددکاران اجتماعی کل کشور جلسه برگزار کردیم. جلسه‌های کارشناسی متعددی با اساتید دانشگاه‌های گوناگون و حوزه‌علمی برگزار شد ولی اینکه آیا همه ظرفیت‌های کارشناسی کشور را درگیر کردیم باید بگویم قاعداً خیر ولی طی این مدت خیلی تلاش کردیم که در بررسی این لایحه با این رویکرد فعال باشیم.

در مورد پنجره واحد و اینکه چگونه می‌تواند به مداخله مؤثر منجر شود توضیح

بیشتری فرمایید.

در لایحه پنج پیگیری، حمایت و مداخله، حل مسأله برایمان مهم بود؛ برای مثال من به عنوان زن مراجعه می‌کنم به دفتر زنان و خانواده قوه‌قضائیه یا دفتر پزشکی و شما به عنوان مددکار اجتماعی علت‌سنجی می‌کنید و متوجه می‌شوید که همسر من نیاز به مشاوره دارد. این رویکرد حل مسأله است؛ همیشه نباید به دنبال ابزار قضایی باشیم. ما سعی کردیم اینجا با آن تأمین کنیم.

دستگاه‌های اجرایی با وجود مشکلاتی که در کار کنونی خود دارند چگونه می‌توانند نقش برتری در این قانون دنبال کنند؟

ما لاجرم باید دستگاه‌ها را تقویت کنیم. به طور کلی در حوزه آسیب‌های اجتماعی این مشکلات را داریم و بالاخره باید در تکالیف و قابلیت‌های ساختاری تغییراتی صورت بگیرد یا در برخی موارد بودجه تزریق شود یا فرایند‌ها بررسی شوند. این موارد را در برنامه هفتم توسعه دنبال می‌کنیم و نیازمند اصلاح ساختاری نیز هستیم.

آیا در این مسیر می‌توان از ظرفیت‌های مردمی هم استفاده کرد؟

بله حتماً باید اتفاق بیفتد. استفاده از ظرفیت‌های مردمی یکی از پایه‌های اصلی و اساسی حکمرانی مردم‌پایه است که از تأکیدات گفتمان انقلاب است. در نسخه کمیسیون این ظرفیت و توجه به این ظرفیت‌های مردمی البته با ملاحظات خاصی که لازم است، دیده شده و تکلیف به شورای پیشگیری از وقوع جرم قوه‌قضائیه در این خصوص داده شده است.

یادداشت

قانون؛ حلقه مهم مقابله با خشونت

ضرورت قانون‌گذاری در حوزه خشونت علیه زنان

وحید شالچی، عضو هیات علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی

در دوران معاصر آسیب‌پذیری زنان در مقابل خشونت افزایش یافته است. برای بسیاری از زنان جامعه دیگر حمایت‌های سنتی برآمده از خانواده گسترده، محله و... قابل دسترس نیست اما مخاطرات نوین به گونه‌ای گسترده پدیدار شده‌اند؛ اعتیاد، فقر، مهاجرت، حاشیه‌نشینی، بزه و... زنان و کودکان را بیش از سایرین تهدید می‌کند. این مخاطرات اجتماعی بالطبع نابرابر در جامعه توزیع شده‌اند و سهم طبقه‌های فرودست به مراتب بیش از سایر طبقه‌ها است. زنان بسیاری که درگیر یکی از مخاطرات فوق می‌شوند به‌گونه‌ای زنجیره‌ای درگیر دیگر مسائل نیز خواهند شد؛ در واقع چرخه فلاکت به جریان می‌افتد و خشونت در چنین زمینه‌هایی زنان را گرفتار می‌سازد. حال در فقدان و یا ناکافی بودن حمایت‌های اجتماعی، سنتی دولت موظف به ایفای وظیفه در جهت پیشگیری از خشونت اولاً و سپس مداخله در صورت بروز خشونت است. حاشیه‌نشینی، اختلاف‌های خانوادگی، فقر، اعتیاد و... سندروم‌های حاکی از خشونت علیه زنان هستند. مسائل فوق متأسفانه در جامعه امروز ما به شکل نگران‌کننده‌ای وجود دارند، پس این وظیفه به‌گونه‌ای فوری برعهده دولت است تا تمهیدات حاکمیتی لازم برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی را اتخاذ کند. «قانون» یک حلقه مهم از این امر است.

تعریف خشونت، نخستین وظیفه مهم چنین قانونی خواهد بود. خشونت معنایی فراخ دارد، از خشونت کلامی تا فیزیکی و حتی موقعیتی؛ امری که در فرهنگی خشونت فهم می‌شود در فرهنگی دیگر ممکن است چنین نباشد. قانون باید تعریفی از خشونت ارائه دهد که نه چنان گسترده باشد که در عمل این مفهوم را لوט کند و نه چنان محدود که نتواند رایگیر مستمیده باشد. همچنین تعریف قانونی از خشونت باید هم حمایت عموم را جلب کند و برخلاف مقل سلیم نباشد و هم متخصصان را راضی کند.

وظیفه دیگر قانون ضد خشونت ایجاد وحدت رویکردی در دستگاه‌های حاکمیتی و سازمان‌های مردم‌نهاد است. ضرورت قانون در زمینه مبارزه با خشونت علیه زنان نیز از همین امر مهم ناشی می‌شود. کاهش و کنترل خشونت علیه زنان جز با ایجاد وفاق حداکتری میان بخش‌های مختلف حاکمیت و سازمان‌های مردم‌نهاد ممکن نیست و این قانون خوب است که می‌تواند مهم‌ترین سنگ بنا را برای این همراهی و هم‌افزایی هم در میان دستگاه‌های حاکمیتی و هم میان دولت و سازمان‌های مردم‌نهاد فراهم کند. سومین وظیفه قانون تمهید اقدامات لازم در جهت پیشگیری از خشونت علیه زنان است. پیشگیری مقدم بر مداخله است و قانون می‌تواند ابزاری مؤثر در جهت کاهش زمینه‌های بروز این مسأله باشد. اگر شرایط اجتماعی آسیب‌زا محدود شوند و زنان مورد حمایت قرار گیرند و اقداماتی چون توانمندسازی یا بهبود محیط‌های اجتماعی آسیب‌زا به درستی انجام پذیرد، از حلقه خشونت جلوگیری شده است. آموزش، حلقه مهمی از اقدامات پیشگیرانه است که باید در سطوح گسترده در جامعه مدنظر قرار گیرد. استفاده از ظرفیت آموزش‌های عمومی ابزار مهمی است که می‌توان با تکالیف قانونی به انجام آن کمک کرد.

وایسین و چهارمین وظیفه قانون مشخص ساختن چگونگی مداخله در بحران است. حتی اگر تمهیدات پیشگیرانه به خوبی انجام پذیرد، باز به‌دلیل بحران‌های جامعه امروز حدی از خشونت بروز خواهد کرد. وظیفه اخلاقی حاکمیت مداخله و تلاش در جهت کاهش آسیب‌های خشونت، تلاش در جهت برگرداندن وضعیت به حالت صلح‌آمیز و دفاع از مظلوم و استیفای حق او است. پیچیدگی پدیده خشونت علیه زنان که در بسیاری از موارد به دور از چشم دیکران و حتی در محیط‌های خانوادگی اتفاق می‌افتد، این ضرورت را نشان می‌دهد که نمی‌توان با مجموعه قوانین موجود مواجهه مناسبی با این معضل داشت. مداخله در روابط پیچیده‌ای مانند پدر-دختری، زن-شوهری و... نیازمند قانونی است که با عطف توجه به ظرافت‌ها و پیچیدگی‌های فوق‌العاده آن تدوین شده باشد. امید است مجلس با بهره‌مندی از تجربه‌ها و بحث‌های کارشناسی به ایفای وظیفه خود در این زمینه پرداخته باشد.